

Se spolujednatelkou pražského knihkupectví Ostrov Vladimírem Šebkem

Vladimír Šebek (nar. 1958 v Benešově), od roku 2010 spolujednatel knihkupectví Ostrov, v letech 1992–2010 zaměstnan v knihkupectví Seidl. Před listopadem vystřídal různé profese, včetně dvouletého angažmá v antikvariátu, zároveň spolupracoval s různými nezávislými aktivitami, např. Česko-polskou solidaritou, Jazovou sekci či Originálním videojournalem.

Před časem jsem se ptal spolujednatel knihkupectví (a kavárny) Řehoř Samsa Filipa Písařovice (rozhovor s ním vyšel v č. 13/2015 – pozn. red.), jak konkuruje se svým malým obchodem kolosům typu Neoluxor. Přiznal se mi, že jeho podnik do značné míry živí kavárna; nebýt jí, musel by zavřít. Tady ale žádný kávovar ani pípu jako v Samsovi nevidím. Jak to tedy děláte vy?

Abyste obstál proti všem těm megastorům, musíte být něčím jiný, zajímavý, vyprofilovat se. Když jsme sem nastupovali, museli jsme proto vymyslet nějakou koncepci. Já předtím dělal osmnáct let ve Štěpánské u Seidla, kde jsem to po revoluci pomáhal stavět s představou, že to bude něco mezi knihkupectvím a antikvariátem, což šlo, protože tam byly velké skladní prostory. Ty tady nejsou, a tak jsme museli vymyslet něco jiného. Postavili jsme to spolu s kolegyní Martinou Hruškovou, která se mnou taky odešla ze Štěpánské, na několika málo partnerských nakladatelstvích, jejichž produkce konvenuje našemu srdci. Ty jsme oslovili a nabídli jim toto: v megastorech pracují pouze s novinkami, za tři měsíce vám řeknou, ať si knihy odvezete, kdežto my se budeme snažit držet každou knihu, alespoň v jednom exempláři, po celou dobu, co bude na trhu. Nejprve jsme oslovili Viktora Stoilova, který to tu měl pronajaté před námi – bylo tu knihkupectví Torst, dále Roberta Krump-hanzla z Triády, Kant, který dělá fotografické věci, nakladatelství židovské obce Sefer a další. Pak se začali ozývat sami nakladatelé, kterým se naše koncepce zalíbila, jestli se můžou přidat. Naposledy to bylo pražské Rubato a zlínská Archa, až po dnešní počet cirká patnácti nakladatelů, vesměs malých a nekomerčních. Společným jmenovatelem je to, že kniha pro ně není jenom zábava nebo zdroj obživy, je to – troufám si říct – smysl života.

Koncepce to tedy byla zjevně úspěšná. Jste otevření případným dalším zájemcům?

Už ne, už bychom jim totiž nemohli splnit to, co slibujeme, nevešli bychom se sem.

Já v této drobné „družstevní práci“ zespoda vidím jediný způsob, jak čelit těm molochům. Chodí sem lidi, co jsou podobně naladěni jako my – říkají nám, že je nebaví přehrabovat se tím nekonečným množstvím knih v neoluxorech či jinde. A oceňují naši vyprofilovanost, ono totiž vyprofilovaných obchodů ubývá, vlivem toho, co já nazývám „ekonomická normalizace“ nebo taky macdonaldizace: prodejny nějakého řetězce se podobají jedna druhé, najdete v nich stejnou produkci, stejně srovnanou; výběr knih se neřídí vkusem vedoucího, ale tím, co jim pošle centrála. U nás je to jinak, řídí se to vkusem mým a mé kolegyně. A také našich zákazníků, kterým se snažíme vyjít vstříc. Knihkupectví je živý organismus.

Také roste počet knížek objednávaných přes internet, z pohodlí domova. Jak čelíte této hrozbě?

My taky máme malinký internetový obchod, ale nechceme jím konkurovat velkým distribučním firmám, to samozřejmě nelze. Když se však podíváte do zahraničí, jak to funguje tam: buď máte volný trh, tam to postupně vyluxujou řetězce a pak to skončí jako třeba ve Finsku, kde si musíte kupovat knížky na benzínkách, protože knihkupectví zaniknou; anebo jsou země, které drží stavovské ochrany. Já jsem stoupenec pevných cen a nejbližší mi je německý nebo francouzský systém, podle nějž se kniha se rok nebo i déle od vydání nesmí zlevnit, musí mít pevnou cenu, všude stejnou – to je jasná ochrana malých knihkupectví. Jedině takto sem dokážeme strhnout i lidi, kteří to neberou jen jako prodejnu a nechtějí primárně ušetřit, ale rádi by si třeba i popovídali.

Ostrov je pro lidi točící se kolem literatury a obecně umění vyhlášeným pražským trefunktem: dávají si tu dostaveníčka, zastavují se na kus řeči.

To rád slyším, pro mě je v tomhle ohledu vzorem Harvey Keitel ve filmu *Smoke*, majitel trafiky v New Yorku, která se stala průsečíkem různých lidských osudů. To je to, co mě na tom baví: že sem chodí lidi, kteří přestávají být zákazníci a stávají se přáteli. Když doporučíte dobrou knihu, je to, jako byste někoho seznámil s dobrým člověkem – je to zodpovědnost.

Tím spíš bych tu čekal nějaký ten kávovar...

To jsme zvažovali, ale ono je pak velmi těžké uhlídat, aby se to nepřevrhlo v tu kavárnu, a to nechceme, my chceme zůstat knihkupectvím. Začínali jsme tu před šesti lety, v dobách krize, kdy si všichni naši známí ťukali na čelo. Jeden kamarád mi poslal článek o tom, že jediným rostoucím segmentem na knižním trhu v USA jsou knihkupectví našeho typu, kde dávají nějakou přidanou hodnotu: buď tam vaří kafe nebo polívku, anebo – a pro to jsme se rozhodli my – pořádají prezentace knih, veřejná čtení a podobně.

A jak vybíráte, kdo u vás bude číst? Existuje nějaká dramaturgie, nebo je to spontánní?

Nejčastěji nás oslovují přímo z těch spřízněných nakladatelství, že by měli zájem o prezentaci nějaké své knihy. Jindy si zase někoho najdeme my sami, je to tak půl napůl. Další skvělá věc pro nás je, že hned za rohem máme Havlovu knihovnu, kde je tvůrcem programu kamarád Jáchym Topol; s nimi často spolupracujeme. Když jim tam někdo čte, seberu pár knih, odnesu je tam – je to pár kroků – a prodávám. Když letos v rámci Magnesie Litery v Havlově knihovně četli nominovaní autoři, měl jsem tam pokaždé stánek. Malí se musejí vzájemně podporovat, jinak je ti velcí zaslápnou. To ostatně znáte sám z literárních časopisů, že...

Nynější DPH na knihy činí 10 %. Zdá se vám to málo, mnoho, anebo je to optimální stav?

Samozřejmě je to hodně. Nejde ani tak o to, že bychom my knihkupci vydělali nebo zákazníci ušetřili, ale je to signál společnosti, že takováto komodita nemá být zdaněna, informace mají být zadarmo a že se tím podporuje kultura. Kolik by se z výtežku za knihy postavilo dálnice – půl kilometru, kilometr? Je to tu všechno takové trochu české, kocourkovské: šetří se na nesprávném místě, ceny knih nejsou pevné, ale doporučené; chtělo by to jasná pravidla. Ale jak se tady žije v časech čtyřletého volebního období, tak jsou všichni nepřátelé

nějakých pohledů za horizont. To se však netýká zdaleka jen knížek...

Hned zkraje jste zmínil osmnáct let strávených v knihkupectví ve Štěpánské. Pokud ale vím, nejste vyučeným knihkupcem.

Ne, já mám potravinářskou průmyslovku v Pardubicích. Měl jsem štěstí na vynikající učitelku češtiny, profesorku Skalickou, která ovlivnila i dva významné pardubické disidenty: Jiřího Grušu a Petra Kabeše. Ale naši měli výbornou knihovnu, takže jsem měl na co navazovat. Hned po průmce jsem věděl, že nezůstanu v oboru, přestěhoval jsem se za sestrou do Prahy a našel si místo v jednom, dnes už zrušeném, antikvariátu. Odtamtud jsem ale musel odejít, bál jsem se totiž, že se ze mě stane sběratel – tomu snadno podlehnete. Vystřídal jsem různá zaměstnání: ve vodárně, v kotelně jako topič, tam všude se dalo číst. A věci, o které jsem se chtěl podělit s přáteli, jsem opisoval na stroji. Tak jsem se dostal k samizdatům.

Tedy disidentský „škraloup“?

Seznámil jsem se s několika lidmi, s nimi jsme si samizdaty vyměňovali. Prostřednictvím Miloše Voráče jsem měl napojení také na brněnský underground. V orwellovském roce 1984, když jsem kroutil náhradní vojenskou službu v ČKD, mě přijeli zatknout přímo do dílny. Udělali i domovní prohlídku, ale protože jsem v té době už těch samizdatů dělal hodně, vytvořil jsem si depozitář a doma jsem nic neměl, akorát dvě knihy – shodou okolností Orwellových 1984. Chtěli si vzít k expertíze psací stroj, ale jak už spěchali a byli nervózní, že nic nenašli, podařilo se mi jim podstrčit tátův stroj místo svého, a to mě zachránilo. A taky to, že Miloš odmítl vypovídat, já taky nevypovídal, tenkrát nám pomohl samizdat Petra Uhla o tom, jak se chovat při výslechu. Tam se psalo mimojiné: Neříkejte: nedal jsem, ale nepamatuju se; když řeknete: nedal jsem, a oni vám dokážou opak, budete stíhán za křivou výpověď – ale do hlavy vám nikdo nevidí.

Co všechno jste opisovali?

Všechno možné, od toho Orwella přes Solženicyna, samizdatový *Slovník českých spisovatelů* knížky ze '68 Publishers, z Indexu... Brácha byl šikovný, vyrobil takovou fotorampu, na ní jsme některé věci ofocovali. Příliš hlučnou samotu jsem opisoval dvakrát, to je moje srdeční záležitost, takže mi nestačilo těch prvních dvanáct kopií,

všecky jsem rozdal a musel jsem ji opsat podruhé. Ale opisovalo se leccos, včetně například Tolkiena. Kamarád David Němec mi vyprávěl, jak za nimi přijeli nějakí Holanďani a chtěli vidět samizdaty, a oni zrovna doma četli na stroji opsaného *Pána prstenů*. Jejich hosté tomu nechtěli věřit, ale smysl to dávalo – Mordor jako říše zla na východě...

Připočtu-li k osmnácti letům u Seidla ještě šest let tady v Ostrově, pracujete v knihkupecké branži už téměř čtvrtstoletí. Pociťujete cosi jako únavu či vyhořelost?

Ne, mě to baví, ten kontakt s lidmi mě nějakým zvláštním způsobem nabíjí. Každý den je to dobrodružství, objevuju si stále něco nového. I když toho člověk za život spoustu přečetl, pořád je schopen načíst nové věci.

Novinkami, zvláště těmi technologickými, jsme naopak zaplavováni často proti své vůli. Je pro vás u knížek důležité médium? Jaký je váš postoj k e-bookům?

Už jsem to říkal v jiném rozhovoru: za mého života zmizely magnetofonové pásky, kazety a VHSky, nicméně knihy, které jsem si před třiceti lety koupil v antikvariátu, můžu číst pořád – a to jsou třeba sto let staré. Ale čteček se nebojím: my jsme takový vinylový obchod. Pro lidi, co milují knížky jako artefakty, vonící a hezky, poctivě udělané – u nás se například prodávají vázaná vydání na úkor brožovaných v poměru 3:1. Což už svědčí o jisté kultuře a vkusu našich zákazníků, pro něž je důležité, aby kniha nebyla jenom holý text.

Doporučujete rád svým zákazníkům?

Doporučuju rád. Většinou se jich zepřítám, co se jim z toho, co četli naposledy, líbilo.

A co se naposledy líbilo vám?

Knižní rozhovor mezi Viktorem E. Franklem a Pinchase Lapidem *Bůh a člověk hledající smysl*. Z českých autorů nová kniha od Evy Zábránové, které bychom tu chtěli uspořádat veřejné čtení.

Připravil Michal Škrabal